

V2000-13 26.01.2000

Omgjøring av tilsynets vedtak V98-38 vedrørende Nordisk Speditørforbunds alminnelige bestemmelser

Sammendrag:

Den 17. desember 1997 forela Norges Speditørforbund Nordisk Speditørforbunds alminnelige bestemmelser (NSAB 2000) for Konkurransetilsynet for å avklare forholdet til konkurranseloven. Tilsynets vedtak i saken, [V98-38](#), ble fattet den 3. juni 1998. Konkurransetilsynet kom i sitt vedtak til at NSAB 2000 inneholdt klausuler som ble rammet av forbudet i konkurranseloven, men fant imidlertid å kunne gi dispensasjon frem til 1. juni 2003. Norges Speditørforbund påklaget tilsynets vedtak. Norges Speditørforbund hevdet at NSAB 2000 ikke inneholder klausuler som rammes av konkurranseloven og at dispensasjonen derfor må oppheves. Konkurransetilsynet har foretatt en grundig vurdering av standardavtalens forhold til konkurranseloven og funnet grunn til å ta klagen til følge. Konkurransetilsynet opphever derfor det påklagede vedtak V98-38.

Det vises til Deres brev av 18. juni 1998 og telefonsamtale 12. mai 1999. I Deres brev påklager De tilsynets vedtak V98-38 hvor Konkurransetilsynet fant at Nordisk Speditørforbunds alminnelige bestemmelser (NSAB 2000) inneholdt klausuler som ble rammet av konkurranseloven § 3-1 og at det derfor var nødvendig med dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9. Slik dispensasjon ble gitt frem til 1. juni 2003.

Konkurransetilsynet har funnet grunn til å ta klagen til følge og opphever i dette vedtak det påklagede vedtak V98-38. For øvrig vil Konkurransetilsynet beklage den lange saksbehandlingstiden.

Konkurransetilsynet har ikke vurdert NSAB 2000 i forhold til konkurransereglene i EØS-avtalen. Konkurransetilsynet gjør oppmerksom at det er Norges Speditørforbunds eget ansvar å avklare forholdet til EØS-reglene.

Presentasjon av V98-38

Nordisk Speditørforbunds alminnelige bestemmelser (NSAB 2000) er en standardavtale som brukes av nordiske speditører og som redegjør for speditørens og oppdragsgiverens rettigheter og plikter. NSAB 2000 er fremforhandlet mellom Nordisk Speditørforbund på den ene siden og representanter for transportbrukerne på den annen side. Den 17. desember 1997 forela Norges Speditørforbund avtalen for Konkurransetilsynet for å avklare forholdet til konkurranseloven.

Tilsynets vedtak i saken, V98-38, ble fattet den 3. juni 1998. Konkurransetilsynet kom i sitt vedtak til at Nordisk Speditørforbunds alminnelige bestemmelser (NSAB 2000) inneholdt klausuler som ble rammet av forbudet i konkurranseloven § 3-1. Tilsynet fant imidlertid å kunne gi dispensasjon fra § 3-1 i medhold av konkurranseloven § 3-9 bokstav b) og c). Dispensasjon ble gitt frem til 1. juni 2003.

I begrunnelsen i V98-38 ble det lagt vekt på at tidligere versjoner av NSAB inneholdt tilsvarende klausuler, om enn med noe annen utforming, som de relevante klausuler i NSAB 2000. Disse klausuler var i tidligere praksis ansett omfattet av forbudet i § 1 i konkurransereguleringsforskriften av 1960.

Videre ble det lagt vekt på en uttalelse i forarbeidene til konkurranseloven (Ot.prp. 1992-93:41 på side 106 annen spalte) hvor det heter at:

"De ervervsdrivende har heller ikke adgang til å inngå avtaler om at de skal regne pristillegg når de får økte omkostninger, for eksempel økte innkjøpspriser, økte fraktomkostninger eller økning i offentlige avgifter."

Klagers anførsler

Norges Speditørforbund påklaget tilsynets vedtak V98-38 den 18. juni 1998.

Klager anfører at det i den ovenfor gjengitte uttalelse fra forarbeidene sies at avtaler om at det *skal* regnes pristillegg er forbudte, mens det i NSAB 2000 ikke sies noe om at det skal regnes pristillegg.

Klager fremhever videre at NSAB 2000 setter rammer for hva speditøren kan ta seg betalt for. Utenfor de rammer som avtalen fastsetter, kan speditøren ikke ta seg betalt. NSAB 2000 er ingen avtale om at det skal tas pristillegg. Heller ikke om at det bør tas slike tillegg. Dette blir helt opp til den enkelte speditør å bestemme. NSAB 2000 kan derfor etter klagers mening ikke ses på som noen avtale om prissamarbeid.

Norges Speditørforbund hevder således at NSAB 2000 ikke inneholder klausuler som rammes av konkurranseloven § 3-1 og at dispensasjonen av 3. juni 1998 derfor må oppheves.

Konkurransetilsynets vurderinger

Det påklagede vedtak er et enkeltvedtak og klager er part i saken. Klagen er rettidig. Vilkårene for å behandle klagen foreligger og klagen tas derfor under behandling.

Konkurransetilsynet har funnet det nødvendig å foreta en bred gjennomgang av saken. I sitt opprinnelige vedtak, V98-38, ble standardavtalens §§ 11, 12 og 13 vurdert i forhold til konkurranseloven § 3-1. Under klagebehandlingen har tilsynet funnet det nødvendig også å vurdere standardavtalens § 7 i forhold til konkurranseloven § 3-1.

De aktuelle bestemmelser i NSAB 2000

De bestemmelser i NSAB 2000 som må vurderes i forhold til konkurranseloven, er inntatt i avtalens kapittel om "Generelle bestemmelser" under overskriften "Utførelse av oppdraget" (§§ 4 til 13).

I § 7 heter det:

"Hvis speditøren, når oppdraget skal utføres, blir nødt til å handle uten først å innhente instruksjoner, **gjør han dette for oppdragsgivers regning og risiko.**

"Oppstår det risiko for verdiforringelse av gods som speditøren har tatt hånd om, eller fare for person-, eiendoms-, eller miljøskade[...] kan speditøren ta nødvendig forholdsregler med godset og, dersom det er påkrevet, la det selge på betryggende måte. [...]Det speditøren derved mottar som salgsinntekt, skal han omgående avregne med oppdragsgiveren **etter fradrag av rimelige kostnader i forbindelse med salget.**

"Speditøren skal snarest mulig underrette oppdragsgiveren om de tiltak som er truffet og på anmodning dokumentere eventuelle utgifter i forbindelse med dette, samt godtgjøre at han har utøvet tilbørlig omsorg for å redusere omkostninger og risiki. **For slike utlegg kan speditøren kreve særskilt utleggsprovisjon.**

Bestemmelsen i standardavtalen §§ 11, 12 og 13 har følgende ordlyd:

Avtalens § 11:

"For arbeid som beviselig er nødvendig ut over det som er uttrykkelig avtalt, eller som normalt hører inn under speditørens oppdrag, **er speditøren berettiget til særskilt godtgjørelse. Godtgjørelsen fastsettes etter de samme prinsipper som godtgjørelse for de tjenester som omfattes av oppdraget.**

For utlegg ut over det som er uttrykkelig avtalt, eller som normalt omfattes av speditørens oppdrag og som ikke er betalt forskuddsvis, **har speditøren rett til godtgjørelse for dokumenterte utlegg og utleggsomkostninger."**

Avtalens § 12:

"Dersom speditøren blir nødt til å betale tilleggsregninger for tjenester som er formidlet av ham, **er oppdragsgiveren pliktig til på anmodning å godtgjøre ham disse beløp mot nødvendig dokumentasjon.** Det påhviler speditøren å kontrollere og så vidt mulig, i samråd med oppdragsgiveren, fastsette at de formidlede tjenester ligger innenfor rammen av det oppdrag han har fått og at de belastede beløp er rimelige. Speditøren skal, så vidt mulig, underrette oppdragsgiveren før betaling skjer."

Avtalens § 13:

"Avbrytes påbegynt oppdrag på grunn av hindringer som ligger utenfor speditørens kontroll, **er han berettiget til godtgjørelse for utlegg og utført arbeid mot nødvendig dokumentasjon."**

Problemstilling

Norske speditører er medlem av Norges Speditørforbund, som igjen er medlemmer av Nordisk Speditørforbund. Det legges således til grunn at Norges Speditørforbund gjennom Nordisk Speditørforbund har vært med på å fastsette de foreliggende standardvilkår.

Speditørforbundet er en sammenslutning av ervervsdrivende i forhold til konkurranseloven § 3-4. Forbundet kan derfor ikke fastsette eller oppfordre til reguleringer som er i strid med konkurranseloven § 3-1, jfr. § 3-4 første ledd.

Spørsmålet er således om standardavtalen inneholder reguleringer som kan sies å "fastsette eller søke å påvirke priser" på en måte "som er egnet til å påvirke konkurransen", jfr. konkurranseloven § 3-1 første ledd.

Utgangspunkter for tolkningen

Utgangspunktet er at konkurranseloven § 3-1 kun omfatter konkurransereguleringer som begrenser konkurransen med hensyn til konkurranseparameteren pris. Forbudet omfatter ikke konkurransebegrensende samarbeid som gjelder andre konkurranseparametere enn pris. Det må således trekkes en grense mellom reguleringer som gjelder konkurranseparameteren pris og som derfor faller inn under forbudet i konkurranseloven § 3-1, og de reguleringer som gjelder andre konkurranseparametre og derfor faller utenfor rekkevidden av § 3-1.

I denne sammenheng kan det vises til at Konkurranselovutvalget her opererte med et skille mellom pris og øvrige forretningsvilkår som kan sies å tilsvare skillet mellom konkurranseparameteren pris og andre konkurranseparametre. (NOU 1991:27 side 129. Grensedragningen mellom "pris" og øvrige forretningsvilkår omtales på side 175 i Harald Evensen (red); Konkurranseloven med kommentarer, Oslo 1999.)

Konkurranselovutvalget la til grunn at avtaler om øvrige forretningsvilkår:

"kan være en nødvendig del av en prisavtale, fordi den i realiteten regulerer en del av prisen. Samarbeid om denne typen vilkår vil imidlertid også kunne innebære fordeler i form av økt gjennomsiktighet i markedene og rasjonaliseringsgevinster av forskjellige slag. Et forbud mot prissamarbeid bør derfor begrenses, slik at det ikke omfatter denne form for samarbeid, som virker til å forbedre markedets funksjonsmåte." (NOU 1991:27 side 129-130)

Uttalelsen må ses i sammenheng med at Utvalget kun ønsket å forby konkurransereguleringer hvor det forelå en presumpsjon for en samfunnsøkonomisk skadelig nettovirkning. (Se NOU 1991:27 kap. 12.3 om hovedhensynene ved utformingen av bestemmelser om foarbud og inngrep i utkastet til konkurranselov, særlig side 125 annen spalte annet og tredje avsnitt. Se også tilsynets vedtak V98-92 Grenland Transport hvor disse synspunkter utdypes på side 5. Vedtaket er lagt ut på Konkurransetilsynets nettsider: <http://www.konkurransetilsynet.no>). Det var således kun

reguleringer som gjennomgående ville ha skadelige virkninger som Utvalget ønsket å forby.

Selv om departementet endret utformingen av forbudsbestemmelsene, sluttet departementet seg "i alt vesentlig til utvalgets begrunnelse for forbudene". (Ot.prp. 1992-93 side 49 første spalte).

Departementet la til grunn at det "på samme måte som etter gjeldende forbud i forskriftene av 1. juli 1960, ikke vil være noe forbud mot samarbeid om øvrige forretningsvilkår, f.eks. rene betalings- og leveringsvilkår." (Ot.prp. 1992-93 side 106 nederst første spalte, øverst annen spalte).

Det er således kun reguleringer som gjennomgående ville ha skadelige virkninger som lovgiver har ønsket å forby. Når det gjelder reguleringer hvor de konkurransemessige virkningene kan være både positive og negative, er konkurranseloven § 3-10 den relevante bestemmelse. Etter konkurranseloven § 3-10 kan tilsynet blant annet gripe inn mot avtaler som er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål. En vurdering under § 3-10 forutsetter en konkret analyse av den foreliggende reguleringens konkurransemessige virkninger. Etter dette er det således lovgivers forutsetning at avtaler som gjelder øvrige forretningsvilkår ikke skal anses rammet av forbudet i § 3-1, men vurderes i forhold til inngrepsvilkårene i lovens § 3-10.

Etter Konkurransetilsynets oppfatning må grensen for rekkevidden av forbudet i § 3-1 i tilfeller som det foreliggende, i en viss grad trekkes skjønnsmessig. (Dette er blant annet gjort i tilsynets vedtak V99-27 og V99-49).

Dette innebærer likevel ikke at det innføres en "rule of reason" under § 3-1, det vil si at det foretas en skjønnsmessig vurdering av om den foreliggende regulering er konkurranseeskadelig. Konkurranseloven § 3-1 er et generelt forbud som "per se" forbyr en viss type reguleringer. (Se også tilsynets vedtak V98-92 Grenland Transport side 6 og petitavsnittet på side 4). De konkrete konkurransemessige virkninger av en regulering må vurderes i dispensasjonsomgangen i henhold til kriteriene i § 3-9 for det tilfellet at § 3-1 kommer til anvendelse eller i forhold til inngrepskriteriene i lovens § 3-10 hvis § 3-1 ikke er anvendelig. Det som er vurderingstema under § 3-1 i det foreliggende tilfellet er om en regulering gjelder konkurranseparameteren pris eller andre konkurranseparametre. Dette er en vurdering som nødvendigvis må bli noe skjønnsmessig.

Det foreligger noen momenter som kan tale for at klausulene i den foreliggende sak faller innenfor rekkevidden av konkurranseloven § 3-1. For det første kan lovens ordlyd sammenholdt med de aktuelle klausulers ordlyd tilsi at konkurranseloven § 3-1 kommer til anvendelse. De aktuelle klausulene gjelder i stor grad "godtgjørelse" eller "utleggsprovisjon" som speditørene skal ha rett til å kreve hvis nærmere bestemte begivenheter inntreffer. Dette kan formelt sett ses på som en form for tillegg i den *pris* som oppdragsgiveren skal betale og derfor en avtale om prissamarbeid. Etter en slik tolkning synes imidlertid § 3-1 å få et meget vidt anvendelsesområde og omfatte forhold som det reelt sett ikke er noen grunn til å forby. Dette har neppe vært lovgivers intensjon, jfr. det som er sagt ovenfor. Det kan også spørres om en slik tolkning er en nærliggende og naturlig forståelse av lovteksten.

For det andre ble de tilsvarende klausuler, som riktig nok hadde en noe annen utforming, i den forrige versjon av speditøravtalen ansett i strid med § 1 i konkurransereguleringsforskriftens av 1960. Dette ble lagt til grunn av Prisdirektoratet og opprettholdt i klageomgangen av departementet.

Den foreliggende avtale blir imidlertid å vurdere i forhold til konkurranseloven § 3-1.

Konkurranseloven § 3-1 er en videreføring av konkurransereguleringsforskriftens § 1 første og annet ledd om prissamarbeid og § 3 om prispåvirkning. Kjerneområdet i bestemmelsene må derfor være det samme. Så vel lovens formål som forbudets utforming er imidlertid forskjellig. Dette må få betydning for tolkningen. Når man står overfor et grensetilfellet, kan det derfor ikke legges avgjørende vekt på hva resultatet ville blitt under konkurransereguleringsforskriften. (Slik også i Harald Evensen (red); Konkurranseloven med kommentarer (Oslo 1999) hvor det på side 147 heter at praksis etter bestemmelsene i konkurransereguleringsforskriften "er for en stor del relevant. Vektlegging av tidligere praksis må imidlertid ta høyde for konkurranselovens mer avgrensede formålsbestemmelse".)

For det tredje kan det henvises til uttalelsen i Ot.prp. 1992-93:41 på side 106 annen spalte, gjengitt ovenfor, som ble tillagt betydelig vekt i tilsynets opprinnelige vedtak V98-38.

Umiddelbart kan det synes som den gjengitte uttalelse taler for at de foreliggende klausuler omfattes av § 3-1, jfr. det som er sagt innledningsvis om begrunnelsen i V98-38. Det er klart at uttalelsen må omfatte *generelle kostnadsøkninger*, eksempelvis innenfor en hel bransje. Dersom to eller flere aktører avtaler seg imellom at de skal velte en allerede inntruffet kostnadsøkningen over på sine kunder, vil det foreligge en klar overtredelse av forbudet i § 3-1. Tilsvarende må gjelde generelle fremtidige kostnadsøkninger. En avtale om at aktørene i en bransje ved en økning i offentlige avgifter, skal øke prisene tilsvarende, vil således være i strid med § 3-1. Dersom klausulene i en standardavtale kun regulerer risikoen for at fremtidige begivenheter skal inntre *under utførelsen av det enkelte oppdrag*, kan det imidlertid fremstå som mer tvilsomt om også dette kan sies å omfattes av den gjengitte uttalelse fra forarbeidene. At en slik risiko materialiserer seg i et konkret tilfelle kan medføre at en av partene i avtalen får et krav som i sin form fremstår som et pristillegg (eventuelt prisavslag). Dette vil typisk være tilfelle i en speditøravtale når en risikobegivenhet som oppdragsgiveren har risikoen for, inntre og speditøren som følge av den inntrådte begivenhet, må foreta handlinger som påfører oppdragsgiveren utgifter. Om denne typen tilfeller omfattes av den gjengitte uttalelse fra forarbeidene kan være noe uklart. Under enhver omstendighet kan denne uttalelse ikke tillegges avgjørende vekt sett i forhold til de øvrige rettskildefaktorer som foreligger.

Det er flere momenter som taler for at man i dette tilfellet er utenfor rekkevidden av konkurranseloven § 3-1.

For det første kan det synes mer naturlig å se de aktuelle klausulene som en regulering av risiko, snarere enn en regulering om pristillegg. (En slik betraktningstype ble brukt av tilsynet i den såkalte Valutarisikosaken (sak 97/625), Konkurransetilsynet Avgjørelser og Uttalelser 01.01.97-30.07.97 side 183. Saken er omtalt av Olav Kolstad i "Fra Konkurransesepolitik til konkurranserett" (Oslo 1998) på side 119 og i Harald Evensen (red); Konkurranseloven med kommentarer (Oslo 1999) på side 175). Dersom en standardavtale regulerer risikofordelingen mellom speditør og oppdragsgiver, kan dette innebære en konkurransebegrensning fordi det reduserer konkurransen mellom speditørene for så vidt gjelder den risiko den enkelte speditør er villig til å påta seg. På denne (sekundære) konkurranseparameteren vil det således ikke være konkurranse mellom speditørene, dersom risikofordelingen mellom speditør og oppdragsgiver er entydig regulert i standardavtalen og alle

speditørene bruker standardavtalen når de inngår avtaler med sine kunder. Det kan hevdes at dette likevel ikke fører til noe prissamarbeid i strid med konkurranseloven § 3-1 så lenge den enkelte speditør står fritt til å vurdere hvilken betydningen denne fordelingen av risiko skal få for hans prissetting.

Olav Kolstad fremhever således i sin doktoravhandling "Fra Konkurransespolitikk til konkurranserett"(Oslo 1998) på side 128 at:

"Et prissamarbeid foreligger det allikevel først når den ervervsdrivende ikke fritt kan summere opp verdien vedkommende mener den enkelte klausul representerer, men må ta hensyn til retningslinjer som lar forhold eksterne for den enkelte avtale få innflytelse på prissettingen."

I den grad de foreliggende klausulene i realiteten regulerer hvem som skal ha risikoen for en rekke begivenheter *som kan inntreffe under utføring av det enkelte oppdrag*, taler dette for at klausulen ikke er i strid med konkurranseloven § 3-1. Forutsetningen er her at standardavtalen ikke innebærer noen normering av den godtgjørelse som den enkelte speditør kan kreve som følge av risikobegivenhetens inntreden.

For det andre må det legges vekt på lovens formål, jfr. konkurranseloven § 1-1. Dette er også fremhevet av Olav Kolstad (op.cit). På side 118 heter det følgende:

"Loven gir i § 1-1 klart uttrykk for hva som er dens formål, og i forarbeidene sies det uttrykkelig at "formålsbestemmelsen i § 1-1 er ment å styre både lovtolkningen og skjønnsutøvelse".[fotnote: NOU 1991:27 side 244] Alminnelige prinsipper for lovtolkning tilsier også at der det foreligger et uttrykt lovformål bør lovens bestemmelser tolkes på bakgrunn av dette.[fotnote utelatt]"

Lovens formålsbestemmelse er todelt. Målet er effektiv bruk av samfunnets ressurser. Middelet er virksom konkurranse. Formålsformuleringen innebærer en forutsetning om at virksom konkurranse er det beste middel for å nå målet om effektiv bruk av samfunnets ressurser. Dette taler for at hensynet til markedsmekanismens funksjon tillegges vekt ved tolkning av konkurranselovens forbudsbestemmelser.

Videre må det legges vekt på formålet med den enkelte bestemmelse som skal tolkes. Formålet med konkurranseloven § 3-1 er å sikre reell konkurranse for så vidt gjelder konkurranseparameteren pris.

Hvis det kan fastslås at en regulering ikke legger bindinger på den enkelte aktørs frihet til å benytte seg av konkurranseparameteren pris, taler dette således for at § 3-1 ikke kommer til anvendelse.

Reguleringen synes i så fall ikke skadelig verken for priskonkurransen på det relevante marked eller for samfunnets ressursutnyttelse.

For det tredje vil det være betenkelig ut fra rettssikkerhetshensyn å tolke en straffebelagt forbudsbestemmelse for vidt. Det kan her vises til Høyesteretts kjæremålsutvalg avgjørelse av 11. februar 1999 (Aune Gård/Oppdal S-lag) inntatt i Rt. 1999 side 285. Saken gjaldt tolkningen av konkurranseloven § 3-3, men kjæremålsutvalget kom med en generell uttalelse som også har relevans for tolkningen av § 3-1. Kjæremålsutvalget fremhevet følgende:

"Overtredelse av forbudet mot markedsdeling kan etter loven straffes med bøter eller fengsel inntil seks år, og avtaler i strid med forbudet er ugyldige. Dette tilsier at lovens beskrivelse av hva som er forbudt og derved straffbart, må fastlegges ut fra en naturlig og nærliggende forståelse av lovteksten, slik at bare de mer klare tilfeller av markedsdeling rammes."

Kjæremålsutvalgets uttalelse kan tilsi at forbudet i § 3-1 bare bør ramme de mer klare tilfeller av prissamarbeid og at man i tvilstilfelle bør være forsiktig med å gi konkurranselovens forbudsbestemmelser en for vid rekkevidde.

Konkret vurdering av de foreliggende klausuler

Vurdering av § 7

Etter bestemmelsens første ledd handler speditøren for oppdragsgivers regning og risiko under utførelsen av oppdraget hvis han må handle uten først å innhente instruksjoner. Bestemmelsen innebærer at speditøren opptrer som oppdragsgiverens fullmektig i slike tilfeller. Dette kan ikke være en regulering som innebærer et prissamarbeid i strid med konkurranseloven § 3-1.

Etter annet ledd kan speditøren, hvis nærmere bestemte begivenheter inntreffer, blant annet ta nødvendige forholdsregler med godset, om nødvendig selge dette for oppdragsgivers regning eventuelt uskadeliggjøre eller tilintetgjøre godset. Ved salg har speditøren krav på å få dekket "rimelige kostnader i forbindelse med salget". Hva som utgjør "rimelige kostnader" er ikke nærmere regulert og vil avhenge av de konkrete omstendigheter. Standardavtalen innebærer således ingen normering av det beløp oppdragsgiveren må avse til dekning av speditørens kostnader. Reguleringen kan derfor ikke innebærer et prissamarbeid i strid med konkurranseloven § 3-1.

Bestemmelsens tredje ledd må ses i sammenheng med første og annet ledd. At speditøren har krav på å få sine utgifter dekket ved handlinger og tiltak som går inn under første og annet ledd følger allerede av disse bestemmelser. Tredje ledd første punktum pålegger speditøren en dokumentasjonsplikt. I tillegg gir tredje ledd annet punktum speditøren rett til å kreve "særskilt utleggsprovisjon".

Konkurransetilsynet forstår dette slik at speditøren i tillegg til å få dekket sine direkte utlegg, herved kan kreve en provisjon til dekning av det merarbeid som utlegget har medført, for eksempel det arbeid som har vært nødvendig for å få solgt godset.

Det kan hevdes at det faktum at speditørens bransjeorganisasjon har inntatt vedkommende klausul i

avtalen og eventuelt anbefaler sine medlemmer å ta i bruk avtalen, medfører at speditørene regelmessig vil begynne å benytte denne muligheten til å ta utleggsprovisjon og at det i dette ligger en konkurransebegrensning og en fare for prisøkning på speditørens tjenester. Dette kan være et argument for at klausulen i standardavtalen § 7 tredje ledd annet punktum er i strid med § 3-1. Med andre ord kan det på dette grunnlag hevdes at klausulen har normerende virkning på den enkelte speditørs prisfastsettelse.

På den annen side står den enkelte speditør fritt med hensyn til om han vil kreve utleggsprovisjon og det er opp til den enkelte speditør å bestemme provisjonens størrelse. Det kan ikke ses at standardavtalen innebærer noen normering av den provisjon som den enkelte speditør kan kreve. For en enkelt speditør vil det være usikkert i hvilken grad de andre speditørene beregner seg en utleggsprovisjon og størrelsen på den provisjon som eventuelt kreves.

Videre kan det ikke ses at klausulen har noen begrensende virkning på den enkelte speditørs handlefrihet når han avtaler en pris for et transportoppdrag med en transportbruker. Det er opp til den enkelte speditør å vurdere hvilken økonomisk verdi den foreliggende klausul skal få for den pris han tilbyr sine kunder.

Klausulen omhandler for øvrig en situasjon som bare unntaksvis vil oppstå ved utførelsen av transportoppdrag. I flertallet av transportoppdrag vil således klausulen ikke føre til noen økning i den opprinnelige avtalte pris. Om det kan kreves utleggsprovisjonen vil videre avhenge av de konkrete omstendigheter ved hvert enkelt oppdrag. Det er derfor ikke noen fare for at reguleringen vil føre til at bransjeomfattende kostnadsøkninger veltes over på kjøpersiden.

Samlet sett, og særlig tatt i betraktning den sammenheng hvor klausulen i avtalens § 7 tredje ledd annet punktum forekommer, kan Konkurransetilsynet ikke se at klausulen kan få innflytelse på tilbyderens mulighet til å skape konkurranse ved å endre sine priser i takt med etterspørselen.

Konkurransetilsynet har således, etter en konkret vurdering, kommet til at reguleringen i avtalens § 7 tredje ledd ikke innebærer et prissamarbeid i strid med konkurranseloven § 3-1.

Vurdering av §11

Bestemmelsens første ledd gir speditøren krav på særskilt godtgjørelse for arbeid som beviselig er nødvendig utover det uttrykkelig avtalte/det som normalt hører inn under speditørens oppdrag. Dette kan ses som en regulering av risikoen for at det vil påløpe arbeid ved utføringen av oppdraget utover det uttrykkelig avtalte eller det som er normalt. Denne risikoen påhviler oppdragsgiveren. Den enkelte speditør står fritt til å vurdere hvilken økonomisk verdi den foreliggende klausul skal få for den pris han tilbyr sine kunder. Bestemmelsen kan ikke sies å ha innflytelse på speditørens mulighet til å skape konkurranse ved å endre sine priser i takt med etterspørselen.

I Tilsynets vedtak V99-27, som gjaldt Norges Elektroentreprenørforbunds standardavtale for salg av elektroentreprenørtjenester til forbrukere, ble en klausul om vederlag for tilleggsarbeid ansett å ligge utenfor rekkevidden av forbudet i § 3-1. Dette ble fulgt opp i tilsynets vedtak V99-49 som gjaldt

forretningsvilkår ved bilreparasjoner. Den foreliggende klausul synes å være av tilsvarende karakter.

Første ledd annet punktum sier noe om hvordan den godtgjørelsen som oppdragsgiveren eventuelt må betale, skal fastsettes. Godtgjørelsen skal fastsettes etter "de samme prinsipper som godtgjørelsen for de tjenester som omfattes av oppdraget". Slike prinsipper legger føringer på beregningen av godtgjørelsen. Standardavtalen presiserer imidlertid ikke hvilke prinsipper det er snakk om. Så lenge disse prinsipper er spesifikke for den enkelte speditør og det ikke skjer noen normering i standardavtalen av de prinsipper som speditørene skal legge til grunn ved beregningen, kan klausulen ikke anses som noe prissamarbeid i strid med konkurranseloven § 3-1.

Bestemmelsens annet ledd gir speditøren krav på særskilt godtgjørelse for utlegg og utleggsomkostninger utover det uttrykkelig avtalte/det som normalt hører inn under speditørens oppdrag og som ikke er betalt forskuddsvis. Bestemmelsen må ses i sammenheng med standardavtalens § 9 annet ledd som pålegger oppdragsgiveren å betale utlegg forskuddsvis. Avtalens § 9 annet ledd lyder:

"Oppdragsgiveren skal, om ikke annet er avtalt, på anmodning betale speditøren forskudd for utlegg som oppdraget kan aktualisere."

Det som reguleres i § 11 annet ledd kan sies å være risikoen for at det vil påløpe utlegg utover det som er uttrykkelig avtalt/normalt. Slike utlegg skal betales av oppdragsgiveren. Hvilke utlegg som må betales, vil avhenge av det enkelte oppdrag og det skjer ingen normering av godtgjørelsens størrelse i standardavtalen. Videre står den enkelte speditør fritt til å vurdere hvilken økonomisk verdi den foreliggende klausul skal få for den pris han tilbyr sine kunder. Bestemmelsen kan ikke sies å ha innflytelse på speditørenes mulighet til å skape konkurranse ved å endre sine priser i takt med etterspørselen. Det kan derfor ikke ses at avtalens § 11 annet ledd er i strid med konkurranseloven § 3-1.

Vurdering av § 12

Bestemmelsen forutsetter at de formidlede tjenester ligger innen for rammen av det oppdrag speditøren skal utføre. Bestemmelsen kan sies å regulere hvem som har risikoen for at det må kjøpes tjenester under utførelsen av oppdraget, utover det man var klar over på avtaletidspunktet. Bestemmelsen legger ikke generelle føringer på speditørenes beregning av godtgjørelsen, godtgjørelsen er kun avhengig av de konkrete omstendigheter ved hvert enkelt oppdrag. Bestemmelsen kan ikke sies å ha innflytelse på speditørenes mulighet til å skape konkurranse ved å endre sine priser i takt med etterspørselen. Bestemmelsen innebærer derfor ikke noe prissamarbeid mellom speditørene i strid med konkurranseloven § 3-1.

Vurdering av § 13

Denne bestemmelsen er en regulering av risikoen for at oppdraget avbrytes på grunn av hindringer som ligger utenfor speditørens kontroll. Bestemmelsen legger ingen føringer på den enkelte speditørs prisfastsettelse og er således ikke i strid med konkurranseloven § 3-1.

Konklusjon

Konkurransetilsynet er etter dette kommet til at de aktuelle klausulene i NSAB 2000 ikke er omfattet av forbudet mot prissamarbeid i konkurranseloven § 3-1. Tilsynets vedtak V98-38 bygger dermed på en uriktig rettsoppfatning og må derfor oppheves. Det følger av forvaltningsloven § 33 annet ledd annet punktum at tilsynet har kompetanse til å oppheve det påklagede vedtak når klagen finnes begrunnet.

Konkurransetilsynets vedtak

På denne bakgrunn og med hjemmel i forvaltningsloven § 33 annet ledd annet punktum har Konkurransetilsynet fattet følgende vedtak:

Konkurransetilsynets vedtak V98-38 av 3. juni 1998 oppheves.

Konkurransetilsynet anser med dette saken for avslutte

[til toppen](#)